

مقدمه مؤلف

دانش آموزان و دبیران عزیز!

با توجه به تغییرات اخیر در قانون پذیرش دانشگاه‌ها و برگزاری امتحانات پایانی پایه دهم به صورت امتحانات نهایی و اثر قطعی آن در نتیجه پذیرش دانشگاه‌ها، وجود منبعی استاندارد، اهمیت دوجندان پیدا کرده است. در این کتاب سؤالات به سبک امتحانات نهایی طراحی گردیده است. سؤالات در این کتاب به صورت درس به درس طبقه‌بندی شده است تا هم‌زمان با پیشروی کلاس، منبعی برای مطالعه و آشنایی با سؤالات امتحانی استاندارد باشد.

ویژگی‌های کتاب در یک نگاه:

- ۱) ارائه کتابی با رویکرد اقتصادی و قیمت مناسب و در عین حال کامل
- ۲) چیدمان سؤالات به صورت تیپ‌بندی شده و متناسب با پیشروی متن درس
- ۳) ارائه درس‌نامه‌های کامل برای امتحانات نهایی ولی در عین حال جمع‌وجور
- ۴) ارائه چند دوره امتحانات نیم‌سال اول و امتحانات پایانی و نهایی با ریزبارم‌بندی برای آشنایی با نحوه تصحیح اوراق

در پایان باید از تمامی عزیزانی که در به ثمر رسیدن این کتاب نقش داشتند تشکر نمایم:

- آقایان دکتر ابوذر نصری و دکتر کمیل نصری مدیران ارشد مجموعه
 - آقای احمد علی‌نژاد مدیر تألیف توانای مجموعه خیلی سبز
 - ویراستاران خوب کتاب، خانم فاطمه فوقانی و آقای سعید بهروزی‌فر
- در پایان متمنی است هرگونه پیشنهادی برای بهتر شدن اثر دارید از طریق روابط عمومی انتشارات با مؤلف در میان بگذارید.

با آرزوی بهترین‌ها

بهروز یحیی

فهرست مطالب

سؤال	پاسخ	درسنامه
۵	۴۹	درس اول: تاریخ و تاریخ نگاری
۸	۵۱	درس دوم: تاریخ، زمان و مکان
۱۰	۵۴	درس سوم: باستان شناسی، در جست و جوی میراث فرهنگی
۱۳	۵۶	درس چهارم: پیدایش تمدن، بین النهرین و مصر
۱۶	۵۹	درس پنجم: هند و چین
۱۸	۶۲	درس ششم: یونان و روم
۲۲	۶۶	درس هفتم: مطالعه و کاوش در گذشته های دور
۲۴	۶۸	درس هشتم: سپیده دم تمدن ایرانی
۲۷	۷۰	درس نهم: از ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان
۳۰	۷۳	درس دهم: اشکانیان و ساسانیان
۳۳	۷۶	درس یازدهم: آیین کشورداری
۳۶	۸۰	درس دوازدهم: جامعه و خانواده
۳۸	۸۲	درس سیزدهم: اقتصاد و معیشت
۴۱	۸۴	درس چهاردهم: دین و اعتقادات
۴۳	۸۷	درس پانزدهم: زبان، علم و آموزش
۴۵	۸۸	درس شانزدهم: هنر و معماری
		ضمیمه: امتحانات
۹۲	۱۰۳	امتحان شماره ۱: نوبت اول (میان سال)
۹۳	۱۰۳	امتحان شماره ۲: نوبت اول (میان سال)
۹۴	۱۰۴	امتحان شماره ۳: نوبت دوم (پایان سال)
۹۶	۱۰۵	امتحان شماره ۴: نوبت دوم (پایان سال)
۹۸	۱۰۵	امتحان شماره ۵: نوبت دوم (پایان سال)
۹۹	۱۰۶	امتحان شماره ۶: نوبت دوم (پایان سال)
۱۰۱	۱۰۶	امتحان شماره ۷: امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳

تاریخ و تاریخ‌نگاری

درس ۱

درست/ نادرست درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید.

- ۱- گاهی منظور از تاریخ، تعیین روز، ماه و سال است که در زبان علمی به کار می‌رود.
- ۲- یکی از ویژگی‌های رویدادهای تاریخی دور از دسترس بودن و قابل مشاهده نبودن آن است.
- ۳- هدف علم تاریخ، مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته است.
- ۴- قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ‌نوشته‌ای به خط مصری است.
- ۵- تاریخ‌نگاری، از قرن پنجم میلادی در یونان باستان و با ظهور هرودت آغاز شد.
- ۶- برخی پژوهشگران معتقدند که رواج و رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- ۷- بیشتر مورخان دوران اسلامی به زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی می‌پرداختند.
- ۸- پرسش‌های تحقیق، مانع از بیراهه‌رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.
- ۹- سومین مرحله از مراحل پژوهش در تاریخ، گردآوری و تنظیم اطلاعات است.
- ۱۰- به گفته شهید مطهری «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد.

کشف ارتباط عبارت مناسب را از ستون مقابل انتخاب کنید.

الف) شناسایی منابع	☐	۱۱- هدف پژوهش را مشخص می‌کند.
ب) گردآوری و تنظیم مطالب	☐	۱۲- این مرحله از پژوهش شبیه کار کارآگاهان پلیس است.
پ) تحلیل و تفسیر اطلاعات	☐	۱۳- در این مرحله پژوهشگر، میزان اعتبار، دقت و صحت منابع را ارزیابی می‌کند.
ت) تدوین پرسش‌های تحقیق	☐	۱۴- در این مرحله پژوهشگر نتایج و یافته‌هایی علمی خود را استخراج و در قالب مقاله یا کتاب و سخنرانی ارائه می‌دهد.
ث) گزارش یافته‌های پژوهش	☐	

جای خالی جاهای خالی را با عبارت مناسب کامل کنید.

تعریف - لوور - هدف - یونانی - پالرمو - محوری و اساسی - مصری - جغرافیا - انقلاب صنعتی - قابل تجربه و تکرار - فلسفه - رنسانس - اثر و فایده - انتخاب موضوع - شناسایی منابع - فرعی - خودآگاهی - اصلی

- ۱۵- آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته علم تاریخ است.
- ۱۶- قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن است.
- ۱۷- سنگ‌نوشته «سالنامه شاهی» در موزه نگهداری می‌شود.
- ۱۸- انسان در تاریخ نقش دارد.
- ۱۹- برخی از پژوهشگران معتقدند که رواج و رونق ادبیات و، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- ۲۰- به دنبال پیشرفت‌های فکری و علمی که در دوره در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد.
- ۲۱- موضوع تحقیق باید دارای باشد.
- ۲۲- در مرحله، پژوهشگر باید از اصالت سند و جعلی نبودن اسناد مطمئن شود.
- ۲۳- تمامی آثار باستانی و تاریخی به جای مانده از گذشته، منبع محسوب می‌شوند.
- ۲۴- آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان، باعث و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.

چهار گزینه ای

گزینه مناسب را انتخاب کنید.

- ۲۵- کدام گزینه از ویژگی های رویدادهای تاریخی است؟
 ۱) مستقل بودن ۲) قابل دسترس بودن ۳) مجزای بودن ۴) تکرارناپذیر بودن
- ۲۶- کهن ترین و کامل ترین اثر تاریخی به جا مانده از عصر باستان کدام است؟
 ۱) تاریخ هرودت ۲) خدای نامکها ۳) سنگ نوشته ای به خط میخی ۴) سنگ نوشته بیستون
- ۲۷- پیش از رنسانس عمده تمرکز مورخان بر چه موضوعاتی استوار بود؟
 ۱) شرح حال فرمانروایان و تحلیل وقایع دوران آنها ۲) موضوعات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ۳) حوادث سیاسی و نظامی ۴) بررسی علل، آثار و نتایج رویدادها
- ۲۸- هدف پژوهش در کدام مرحله از مراحل پژوهش در تاریخ مشخص می شود؟
 ۱) انتخاب موضوع ۲) تدوین پرسش های تحقیق ۳) شناسایی منابع ۴) استخراج و تنظیم اطلاعات
- ۲۹- کدام گزینه درباره مرحله «انتخاب موضوع» مغایرت دارد؟
 ۱) تازه بودن و تکراری نبودن موضوع ۲) مفید و مؤثر بودن ۳) داشتن منابع و اطلاعات کافی در مورد آن موضوع ۴) مشخص کردن هدف پژوهشگر
- ۳۰- فیش برداری از کتاب ها و منابع در کدام مرحله از مراحل پژوهش در تاریخ محسوب می گردد؟
 ۱) استخراج و تنظیم اطلاعات ۲) شناسایی منابع ۳) تحلیل و تفسیر اطلاعات ۴) گزارش های یافته های پژوهش
- ۳۱- همه موارد زیر از منابع دست اول محسوب می شوند، به جز:
 ۱) سکه اشکانی ۲) منشور کورش ۳) طاق بستان ۴) کتاب تاریخ ایران
- ۳۲- کدام مورد به نتیجه آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان اشاره می کند؟
 ۱) تحت فرمان درآوردن تاریخ به سود سعادت خود و مردم ۲) افزایش خودآگاهی و یگانگی بیشتر ۳) کمک به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده ۴) افزایش قوه درک و مهارت اندیشه ورزی
- ۳۳- همه موارد از تأثیرات تاریخ بر میهن پرستی و تقویت هویت ملی است، به جز:
 ۱) ارزیابی و شناخت درست اوضاع و ترسیم افق آینده ۲) آگاهی تاریخی ایرانیان از گذشته خود ۳) ارزش و اهمیت میراث فرهنگی به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی ۴) خودآگاهی و یگانگی میان مردم یک سرزمین
- ۳۴- آثار باقی مانده از بناهای تخت جمشید مربوط به کدام یک از کارکردهای مطالعه تاریخ است؟
 ۱) ترسیم درست افق آینده ۲) بهره گیری از گذشته برای حال و آینده ۳) تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی ۴) منبع شناخت و تفکر

پاسخ کوتاه

به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

- ۳۵- انسان در تاریخ چه نقشی دارد؟
- ۳۶- رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه چه رفتاری پدید آمده اند؟
- ۳۷- هدف علم تاریخ چیست؟
- ۳۸- پس از کدام رویداد، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد؟
- ۳۹- تاریخ برگزاری انتخابات شورای دانش آموزی مدرسه مربوط به کدام معنی از تاریخ است؟
- ۴۰- در سنگ نوشته ای که به خط کهن مصری به جا مانده، چه مطالبی آورده شده است؟
- ۴۱- تاریخ نگاری از کدام سرزمین و با ظهور چه کسی آغاز شد؟
- ۴۲- کتاب تاریخ هرودت بیشتر حاوی چه مطالبی است؟
- ۴۳- به عقیده برخی از پژوهشگران رواج کدام علوم، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است؟
- ۴۴- مورخان دوران اسلامی، بیشتر به بیان چه حوادثی می پرداختند؟
- ۴۵- دو مورد از ویژگی هایی که در انتخاب موضوع مورد توجه باید قرار بگیرد را بیان کنید.
- ۴۶- کدام مرحله از مراحل پژوهش تاریخ مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می شود؟

- ۴۷- در کدام مرحله، میزان اعتبار، دقت و صحت اسناد تحقیق مورد ارزیابی قرار می‌گیرد؟
- ۴۸- مرحله چهارم و پنجم پژوهش در تاریخ به ترتیب کدام‌اند؟
- ۴۹- منابع پژوهش تاریخی از نظر درجه اهمیت و اعتبار به چه دسته‌هایی تقسیم می‌شوند؟
- ۵۰- به چه منابعی، منابع دست دوم یا فرعی گفته می‌شود؟
- ۵۱- دو مورد از فایده‌ها و کارکردهای علم تاریخ را بیان کنید.
- ۵۲- آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان چه نتیجه‌ای را به همراه دارد؟
- ۵۳- جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت، آثار و نتایج رویدادها چه فایده‌ای دارد؟

اصطلاحات یا مفاهیم اصطلاحات و مفاهیم زیر را تعریف کنید.

۵۴- تعریف علم تاریخ:

۵۵- پدر تاریخ:

۵۶- منابع دست اول:

مقایسه پدیده‌های تاریخی پدیده‌های تاریخی را مقایسه کنید.

۵۷- معنی علمی تاریخ را با تعریف علم تاریخ مقایسه کنید.

۵۸- تاریخ‌نگاری نوین را با وقایع‌نگاری مقایسه کنید.

۵۹- منابع دست اول را با منابع دست دوم مقایسه کنید.

اظهار نظر و قضاوت اظهار نظر کنید.

۶۰- به نظر شما، وقتی می‌گوییم «تاریخ ایران» منظور چیست؟

۶۱- به نظر شما، تدوین خدای‌نامه‌ها در زمان ساسانیان دلالت بر چه مسئله‌ای داشت؟

۶۲- به نظر شما، دلیل شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان چیست؟

۶۳- به نظر شما، چرا برخی از وقایع‌نویسان می‌توانستند به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشته باشند؟

۶۴- به نظر شما، اساس شیوه تاریخ‌نگاری نوین چیست؟

۶۵- به نظر شما، فایده تدوین پرسش‌های تحقیق چیست؟

۶۶- به نظر شما، چرا کار مورخان شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد؟

۶۷- به نظر شما، چرا دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط به گذشته محدود نمی‌شود؟

توصیف، فهرست و طبقه‌بندی به سؤالات توصیفی یا دسته‌بندی پاسخ دهید.

۶۸- ویژگی‌های رویدادهای تاریخی را بیان کنید.

۶۹- ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین را ذکر نمایید.

۷۰- مراحل شش‌گانه پژوهش تاریخ را به ترتیب نام ببرید.

پاسخ کامل به سؤالات زیر پاسخ کامل بدهید.

۷۱- قلمرو و هدف علم تاریخ چیست؟

۷۲- در پژوهش‌های تاریخی اغلب در چه مواردی پرسش می‌شود؟

۷۳- مرحله گردآوری و تنظیم اطلاعات را توضیح دهید.

۷۴- مرحله شناسایی منابع از مراحل پژوهش در تاریخ را شرح دهید.

۷۵- تاریخ چگونه به فهم زمان حال و درک مسائل پیش روی انسان‌ها و جوامع کمک می‌کند؟

۷۶- تأثیر تاریخ را بر میهن‌دوستی و تقویت هویت ملی توضیح دهید.

۷۷- به گفته شهید استاد مطهری، از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن بر چه اساسی است؟

تاریخ و تاریخ نگاری

تاریخ چیست؟

معانی تاریخ

- ۱) مجموعه حوادث و رویدادهایی که فرد یا جامعه از سر گذرانده است؛ مانند «تاریخ ایران».
- ۲) علم و روش علمی که به وسیله آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند؛ مانند تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان.
- ۳) بیانگر روز و ماه و سال است؛ مانند تاریخ برگزاری انتخابات شورای دانش‌آموزی مدرسه.

ویژگی‌های

رویدادهای

تاریخی

- الف) دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد.
- ب) تکرارناپذیرند و قابل تجربه نیستند.
- پ) مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

نکته انسان در تاریخ نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند.

■ **تعریف علم تاریخ:** علمی است که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

■ **هدف علم تاریخ:** آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته، شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری.

پیشینه تاریخ نگاری

- پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.
- قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد و در آن نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است.
- سنگ پالمو، تکه‌ای بزرگ از یک ستون سنگی یادبود به نام «سالنامه شاهی» مربوط به پادشاهی کهن مصر است که در پالمو ایتالیا نگهداری می‌شود.
- سنگ‌نوشته‌های باقی‌مانده از دوران باستان ایران، به‌ویژه دوره هخامنشیان و ساسانیان، نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد.
- تدوین «خدای‌نامه‌ها» در زمان ساسانیان دلالت بر علاقه ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم دارد.
- تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور هرودت (پدر تاریخ)، آغاز شد.
- کتاب تاریخ هرودت کهن‌ترین و کامل‌ترین کتاب تاریخی به جا مانده از عصر باستان است که بیشتر مطالب آن شرح جنگ‌های ایران و یونان است.
- پس از هرودت، نویسندگان یونانی و سپس رومی، فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.

- به عقیده برخی پژوهشگران، رواج و رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- بیشتر مورخان دوران اسلامی به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند و توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند.
- مورخان دوران اسلامی بیشتر به بیان حوادث سیاسی، نظامی و شرح حال فرمانروایان می‌پرداختند و به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت چندانی نمی‌دادند.

- برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.
- به دنبال پیشرفت‌های فکری و علمی که در دوره رنسانس (حدود قرن‌های ۱۳ تا ۱۷ م.) در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد.

اساس شیوه

نوبین تاریخ نگاری

- الف) سنجش دقیق منابع
- ب) استناد به اسناد و مدارک معتبر
- پ) دوری از داستان‌پردازی

ویژگی‌های

تاریخ‌نگاری نوین

- ۱) در بر گرفتن همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته
- ۲) بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی
- ۳) استفاده از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری

مراحل پژوهش در تاریخ

مراحل شش‌گانه پژوهش در تاریخ:

شماره مرحله	عنوان مرحله	ویژگی
اول	انتخاب موضوع	تازه‌بودن و غیرتکراری بودن موضوع - مؤثر و مفید بودن موضوع - داشتن منابع کافی برای تحقیق
دوم	تدوین پرسش‌های تحقیق	مشخص کردن هدف پژوهشگر - مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر - پرسش در مورد زمینه‌ها، علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها.
سوم	شناسایی منابع	بررسی میزان اعتبار، دقت و صحت منابع - اطمینان از اصالت سند و جعلی‌نبودن آن
چهارم	گردآوری و تنظیم اطلاعات	جمع‌آوری، تنظیم و دسته‌بندی منابع و اسناد تاریخی
پنجم	تحلیل و تفسیر اطلاعات	شباهت این مرحله به کار کارآگاهان پلیس برای بازسازی و تفسیر وقایع گذشته
ششم	گزارش یافته‌های پژوهش	ارائه نتایج و یافته‌های تحقیق در قالب گزارش علمی

منابع پژوهش علمی در تاریخ

- الف) منابع دست اول (اصلی):** همه آثاری که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند و یا به آثار باستانی و تاریخی به جا مانده از گذشته گفته می‌شود.
- ب) منابع دست دوم (فرعی):** همه تحقیقات و آثاری که بر پایه منابع دست اول پدید آمده‌اند.
- تقسیم‌بندی منابع پژوهش تاریخی براساس درجه اهمیت و اعتبار**

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

- الف) منبع شناخت و تفکر**
- ب) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده**
- پ) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی**
- فایده‌ها و کارکردهای علم تاریخ**

الف)

- جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.
- به گفته شهید استاد مطهری «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس (قوانین) صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های تاریخی، حساب‌های دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد.»

ب)

- دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط به گذشته محدود نمی‌شود، بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند؛ زیرا رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.
- مطالعه تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند و ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده کمک کند.

پ)

- آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.
- شناخت گذشته و بررسی زندگی مردم در زمان‌ها و مکان‌های دیگر به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم چگونه به جایگاهی که هم‌اکنون هستیم، رسیده‌ایم.

پاسخ سؤالات درس ۱

۱. نادرست (گاهی منظور از تاریخ، تعیین روز، ماه و سال است؛ یعنی همان تقویم سالانه است).
۲. درست
۳. نادرست (هدف علم تاریخ، آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته است).
۴. درست
۵. نادرست (تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور هرودت آغاز شد).

۶. درست

۷. نادرست (بیشتر مورخان دوران اسلامی به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند).

۸. درست

۹. نادرست (چهارمین مرحله از مراحل پژوهش در تاریخ گردآوری و تنظیم اطلاعات است).

۱۰. درست

۱۱. ت (تدوین پرسش‌های تحقیق)

۱۲. پ (تحلیل و تفسیر اطلاعات)

۱۳. الف (شناسایی منابع)

۱۴. ث (گزارش یافته‌های پژوهش)

۱۵. هدف ۱۶. مصری

۱۷. پالرمو ۱۸. ساسانیان

۱۹. فلسفه ۲۰. رنسانس

۲۱. اثر و فایده ۲۲. شناسایی منابع

۲۳. اصلی ۲۴. خودآگاهی

۲۵. گزینه «۴» تکرارناپذیر بودن

۲۶. گزینه «۱» تاریخ هرودت

۲۷. گزینه «۳» حوادث سیاسی و نظامی

۲۸. گزینه «۲» تدوین پرسش‌های تحقیق

۲۹. گزینه «۴» مشخص کردن هدف پژوهشگر

۳۰. گزینه «۱» استخراج و تنظیم اطلاعات

۳۱. گزینه «۴» کتاب تاریخ ایران

۳۲. گزینه «۲» افزایش خودآگاهی و یگانگی بیشتر

۳۳. گزینه «۱» ارزیابی و شناخت درست اوضاع و ترسیم افق آینده

۳۴. گزینه «۳» تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۳۵. نقش محوری و اساسی

۳۶. رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت

۳۷. آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته

۳۸. اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش

۳۹. نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی

۴۰. نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان

۴۱. یونان و هرودت

۴۲. شرح جنگ‌های ایران و یونان

۴۳. ادبیات و فلسفه

۴۴. حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان

۴۵. تازه‌بودن و غیرتکراری بودن - مؤثر و مفید بودن - دارای منابع و اطلاعات کافی بودن (دو مورد کافی است).

۴۶. تدوین پرسش‌های تحقیق

۴۷. شناسایی منابع

۴۸. چهارم: گردآوری و تنظیم اطلاعات - پنجم: تحلیل و تفسیر اطلاعات

۴۹. منابع اصلی یا دست اول - منابع فرعی یا دست دوم

۵۰. همه تحقیقات و آثاری که بر پایه منابع دست اول پدید آمده‌اند.

۳) از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و ... استفاده می‌کند.

۷۰. ۱) انتخاب موضوع

۲) تدوین پرسش‌های تحقیق

۳) شناسایی منابع

۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات

۵) تحلیل و تفسیر اطلاعات

۶) گزارش یافته‌های پژوهش

۷۱. هدف علم تاریخ، آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود. ۷۲. از زمینه‌ها، علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر در آن رویدادها پرسش می‌شود.

۷۳. در این مرحله پژوهشگر، اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته‌بندی می‌کند.

۷۴. در این مرحله، پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند و محقق باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

۷۵. مطالعه تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند و ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده کمک کند.

۷۶. مردمانی که برای نسل‌های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها و موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند، به طور طبیعی به سرزمین و گذشته خود، علاقه و دلبستگی دارند. از این‌رو، آگاهی افراد جامعه از گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.

۷۷. از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس (قوانین) صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی، حساب‌هایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.

۵۱. منبع شناخت و تفکر - بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده - تقویت

حس میهن‌دوستی و هویت ملی (دو مورد کافی است).

۵۲. باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.

۵۳. قوه درک و مهارت و اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.

۵۴. علمی که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

۵۵. هرودت مورخ یونانی را پدر تاریخ لقب داده‌اند.

۵۶. همه آثاری که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند یا به عبارتی دیگر، نویسندگان آن، خود ناظر رویدادها بوده‌اند یا شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند، یا تمامی آثار باستانی و تاریخی به جا مانده از گذشته.

۵۷. معنی علمی تاریخ منظور از آن علم و روش علمی است که به وسیله آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند، اما تاریخ، علمی است که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد.

۵۸. در وقایع‌نگاری بیشتر به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح‌حال فرمانروایان می‌پرداختند و به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و نیز بررسی علل و نتایج رویدادهای تاریخی توجهی نداشتند در صورتی که در تاریخ‌نگاری نوین علاوه بر شرح وقایع همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته مورد توجه قرار می‌گیرند و زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کنند.

۵۹. منابع دست اول به همه آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند یا تمامی آثار باستانی و تاریخی به جا مانده از گذشته، در صورتی که منابع دست دوم، به همه تحقیقات و آثاری گفته می‌شود که بر پایه منابع دست اول پدید آمده‌اند.

۶۰. منظور از آن مجموعه حوادثی است که فرد یا جامعه از سر گذرانده است.

۶۱. دلالت بر علاقه ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم دارد.

۶۲. رواج و رونق ادبیات و فلسفه

۶۳. زیرا برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند و آنان را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کردند و به اسناد دولتی دسترسی داشتند.

۶۴. سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی

۶۵. علاوه بر آن‌که هدف پژوهش را مشخص می‌کنند، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.

۶۶. زیرا هر دو به دنبال شواهد و مدارکی هستند که به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند.

۶۷. زیرا رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.

۶۸. ۱) دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد.

۲) تکرارناپذیرند و قابل تجربه نیستند.

۳) مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

۶۹. ۱) علاوه بر شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان، همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته را در بر می‌گیرد.

۲) زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کند.

تاریخ؛ زمان و مکان

درس

۲

● زمان و مکان، دو رکن مهم دانش تاریخ است.

● نخستین پرسش تاریخ‌نگاران این است که رویدادهای تاریخی در چه زمانی و کجا رخ داده‌اند.

تاریخ؛ زمان و گاه‌شماری

● دانش تاریخ، بدون توجه به زمان، معنایی ندارد؛ چراکه رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته روی داده‌اند و بدون آگاهی از زمان روی‌دادن آن‌ها، نمی‌توان به درک منطقی و درستی از تاریخ دست یافت.

● گاه‌شماری، نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (سال، ماه و روز) ابداع کرده است.

شماره	تاریخ امتحان: دی‌ماه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	امتحان نوبت اول (میان سال): تاریخ (۱)
نمره	مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	پایه دهم دوره دوم متوسطه	امتحان شماره ۱
۰/۷۵			۱ جمله‌های صحیح یا غلط را مشخص کنید. (هر مورد ۰/۲۵) الف) قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است. ب) به تدریج تا اواخر دوره تولید خوراک، توانایی بشر در سخن گفتن و اندیشیدن تکامل یافت. ج) جغرافیای تمدن بین‌النهرین محدود به سرزمین‌های میان دو رود دجله و فرات است.
۰/۷۵		کدامیک از موارد سمت چپ با شماره‌های سمت راست در ارتباط است؟ (در ستون سمت چپ، دو مورد اضافی است.) (هر مورد ۰/۲۵) الف) افسانه گیلگمش مربوط به این تمدن است. ☐ (۱) مصر قدیم ب) حمورابی مشهورترین فرمانروای این قوم است. ☐ (۲) آکد ج) اهرام سه‌گانه مصر در این دوران بنا گردیده است. ☐ (۳) مصر جدید ☐ (۴) سومر ☐ (۵) آمور	
۰/۵			۳ جاهای خالی را با کلمات زیر تکمیل کنید. (دو مورد اضافی است.) (هر مورد ۰/۲۵) «انتخاب موضوع، پتاسیم - آرگون، پرسش‌ها، رادیوکربن» الف) همواره مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند. ب) باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی از شیوه پیشرفته‌تری به نام استفاده می‌کنند.
۰/۵		گزینه‌های مناسب را انتخاب کنید. (هر مورد ۰/۲۵) الف) کدامیک از آثار باستانی زیر به آسانی قابل شناسایی بودند؟ (۱) مردان نمکی زنجان (۲) تخت جمشید (۳) مقبره شی‌هوانگ‌تی (۴) سنگ‌نوشته روزتا ب) خاستگاه کدامیک از اقوام ساکن در بین‌النهرین، شمال این سرزمین بوده است؟ (۱) آشور (۲) آمور (۳) آکد (۴) سومر	
۰/۵			۵ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. (هر مورد ۰/۲۵) الف) هم‌زمان با ورود دسته‌هایی از اقوام آریایی از سمت شمال غرب به هند تمدن چین چه شرایطی داشت؟ ب) بودا سرچشمه دردها در زندگی را چه عاملی می‌دانست؟
۲			۶ تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی: (هر مورد ۱ نمره) الف) خط زمان: ب) تپه باستانی:
۲			۷ مقایسه پدیده‌های تاریخی: (هر مورد ۱ نمره) الف) گاه‌شماری مصری و گاه‌شماری اوستایی را در چگونگی محاسبه یک‌چهارم شبانه‌روز اضافی مقایسه کنید. ب) شیوه برخورد سلسله «چه‌این» و سلسله «هان» را با آیین کنفوسیوس مقایسه کنید.
۲			۸ اظهار نظر و قضاوت: (هر مورد ۱ نمره) الف) به نظر شما، چرا دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط به گذشته محدود نمی‌شود؟ ب) به نظر شما، پیامد انتشار خبر مرگ اسکندر در هند چه بود؟
۳			۹ توصیف، فهرست و طبقه‌بندی: (هر مورد ۱ نمره) الف) دو مورد از مهم‌ترین پیامدهای کشاورزی را بیان کنید. ب) نقش موقعیت جغرافیایی یونان در فراهم‌شدن زمینه کشتیرانی و دریانوردی را بیان کنید. ج) دو مورد از دستاوردهای کاوش‌ها و تحقیقات جدید درباره تاریخ ایران باستان را بنویسید.